

БИБЛИОТЕЧНИТЕ ПОРЕДИЦИ ПРИ ПРЕВОДНАТА ХУДОЖЕСТВЕНА ЛИТЕРАТУРА

(Г. Е. Лесинг, Х. Ибсен, О. Уайлд, Дж. Б. Шоу,
Г. Хауптман, А. Стриндберг, А. П. Чехов)

— Лъчезар Георгиев —

Сред пъстрата и многообразна палитра на издателската продукция в периода 1878 – 1944 г. значително място заемат библиотечните поредици. В повечето случаи те се организират и влизат в рамките на книжнината, която дадено издателство предпочита да групира и да оформи в своя “библиотека”, като по този начин търси по-добър контакт с читателската аудитория и систематизира усилията си за цялостно представяне на даден проблем, тема, раздел в науката, отрасъл, аспект от книжовността като литература, философия, религия. В други случаи самото име на библиотечната поредица става основа за специфична издателска структура, която продължава обикновено да съществува, докато се издава библиотеката. И при двата подхода поредиците носят общи черти – общо название, устойчивост при издаването във времеви отрязък, номерация, единен формат, общо художествено и техническо оформление, обща или поне сходна полиграфическа изработка – печат, подвързия, тираж, неголеми разлики в цената на отделните томове.

Библиографски извор за наблюдение на библиотечните поредици в посочения период е националната библиография “Български книгопис” от 1897 до 1944 г. и библиографският указател “Български книги 1878 – 1944”, чиито томове от “А” до “Я” бяха издадени от Народна библиотека “Св. св. Кирил и Методий” между 1978 и 1983 г. Удачен начин за наблюдение на някои поредици са и каталозите на столични и провинциални издателства, особено в периода между двете световни войни. Някои по-обща характеристики на книжовните процеси, които кореспондират с формирането на национална книгоиздателска традиция, може да открием в монографията на Ани Гергова “Книжнината и българите”¹. В по-ново време про-

увчания върху библиотечните поредици се съдържат в книгата ми “Свищов – издателски и печатарски център. XIX – началото на XX век”², в студията ми “Философско-социологическата книжнина в контекста на националната книгоиздателска традиция” и в статията ми “Преводната философска литература в контекста на родната книгоиздателска традиция”⁴, както и в друга моя статия: “Кант, Шопенхауер и Ницше в националната книгоиздателска традиция 1878 – 1944 г.”⁵ Независимо от това липсва единно и цялостно представяне на издателските библиотечни поредици, които играят важна роля за изграждане на нов облик на следосвобожденската ни книжнина, съдействат за нейното укрепване за по-доброто ѝ художествено, техническо и полиграфическо оформление, за намиране верните посоки към разноликата читателска аудитория. Затова тук ще се опитаме да осветлим този проблем въз основа на нашите наблюдения върху преводната драматургия и белетристика, като се спрем на някои западноевропейски и славянски автори на XIX век – Г. Е. Лесинг, Х. Ибсен, О. Уайлд, Дж. Б. Шоу, Г. Хауптман, А. Стриндберг, С. Пшибишевски, А. П. Чехов.

В края на миналия и началото на XX век родните издателства се ориентират към издаване творбите на **Готхолд Ефраим Лесинг**, които поставят находчиво в контекста на утвърждаващите се библиотечни поредици. Макар първата драма на Лесинг в български превод “Емилия Галоти” да излиза през 1890 г., едва през 1915 г. тя е публикувана от издателството на Георги Бакалов “Знание” – София, в “Университетска библиотека” с превод на Янко Сакъзов, а третото ѝ издание у нас е извършено от столичното издателство “Хемус” през 1925 г. в библиотека “Вечни спътници”. Същата творба на известния немски автор печата и шуменският издател Иван Лесичков през 1915 г. в библиотеката си “Съвременна наука и художествена литература”, а издателското съдружие “Александър Паскалев и сие” помества в нашумялата си поредица “Всемирна библиотека” трагедията четири години по-късно. “Емилия Галоти” е издадена и от столичното издателство “Игнатов” през 1938 г. в “Библиотека за всички”. Интересно е, че при изданията на това получило широка международна известност произведение се използват и нови преводи, осъществени от Асен Георгиев и Димитър Стоевски.

Преводната литература у нас се обогатява и с друга значима творба на Лесинг, отразяваща един от върховете на немската литературно-естетическа мисъл на XIX век – “Лаокоон или За границите на живописиста и поезията”, издание на Министерството на народното просвещение”, с което под № 1 през 1931 г. се поставя началото на библиотека “Преводна книжнина”. Друга драма на Лесинг – “Мис Сара Сампсон”, е издадена в превод от руски през 1895 г. в Шумен, но едва в 1917 г. пловдивското издателство “Отец Паисий” реализира ново издание в превод от оригинала на П. Недков, като книгата е поставена в поредицата “Нова художествена библиотека”. По време на Първата световна война и непосредствено след нея в своята “Университетска библиотека” софийското издателство “Знание – Георги Бакалов и сие” публикува драмите на Лесинг “Мина фон Барнхелм” (1915; 1920; 1921) и “Натан Мъдрецът” (1914).

Драмите на **Хенрих Ибсен** излизат в няколко библиотечни поредици. “Когато ние, мъртвите, се пробудим” – драматичен епизод в три действия, е публикувана в библиотека “Дружеска беседа” през 1906; драмите “Малкият Ейолф” и “Розмерсхолм” са издадени в библиотека “Съвременен театър” на варненския издател Н. П. Икономов през същата година, а две години по-късно Георги С. Шопов в свой превод публикува в библиотека “Живот” – София. “Подпорите на обществото”, като първото издание с превод на Вилхелм Ланге излиза още през 1893 г., отначало в литературното сп. “Почивка”, а също и с отделно книжно тяло. Драматичната поема на Ибсен “Бранд”, написана през 1865 г. по време на пребиваването му в Италия и Германия, се появява у нас през 1910 г. в библиотека “Духовна пробуда” (безплатна притурка на едноименното списание, г. III). Ролята на личността, проблемът за дълга, за свободата на избора, за идеала са в основата на творбата за съдбата на протестантския пастор Бранд и неслучайно произведението звучи актуално и злободневно за българския читател. То е издавано и през 1921 г. в Севлиево. Плод на зрялото творчество на Ибсен е драмата му “Джон Габриел Боркман”, издадена през 1912 г. от софийския издател Александър Паскалев във “Всемирна библиотека”. В същата библиотека излиза през 1911 г. и драмата “Народен враг”, като тук преводът от немски е на В. Миролубов (д-р Кръстьо Кръстев). В края на Пър-

вата световна война творчеството на Ибсен продължава да звучи актуално за българската аудитория. Драмата “Морската жена” излиза в библиотека “Всемирна литература” (1918) и библиотека “Цвят” през същата година; популярната у нас драма “Нора” – в “Нова университетска библиотека” (1914) и “Университетска библиотека” на столичното издателство “Знание” на Георги Бакалов (1919); “Дивата патица” (1916) е поставена в поредицата “Нова художествена библиотека” на пловдивското издателство-книжарница “Отец Паисий”, “Призраци” е включена в библиотека “Цвят” (1918). Обикновено към всяка от библиотеките, където присъстват драмите на Ибсен, се поставя и съответният пореден номер. Причисляването на Ибсеновите творби в поредици за подбрана световна драматургия улеснява и тематично насочва българския читател.

Творчеството на **Оскар Уайлд**, което започва да излиза в превод от английски в началото на ХХ век, също се включва в популярни библиотечни поредици. Българските книгоиздатели проявяват интерес към драматургията на писателя. Варненският издател Н. П. Икономов през 1906 г. с драмата на О. Уайлд (“Саломе”) слага началото на библиотека “Съвременен театър”. През 1910 г. столичният издател Александър Паскалев също поставя със “Саломе” началото на дългогодишната си поредица “Всемирна библиотека”, като за превода от френското издание кани утвърдения вече наш драматург и поет Пейо К. Яворов. В този редакционен вариант драмата е преиздавана през 1910, 1911, 1917 г. И още една библиотека, “Всемирна литература” № 1, започва съществуването си през 1919 г. с тази пиеса. Книгата съдържа предговор от Константин Балмонт и приложение от Сергей Маковски. Издадена е от плевенското издателство “Наша родина” и излиза в кооперативната печатница “Изгрев”. Преводът от оригинала е на Никола Ракитин и Ячо Хлебаров. В библиотека “Цвят” са публикувани пиесите на Уайлд “Ветрилото на леди Уйндермир” (1918) и “Жената, която не заслужава внимание” (1921). Във “Всемирна литература” (№ 301–310) през 1918 г. в превод на Божан Ангелов е публикувана и комедията “Идеалният мъж”. Повечето от белетристичните произведения на О. Уайлд също са поставени в утвърдени поредици за преводна литература. Българските преводачи и книгоиздатели неслучайно се насочват към

един от последните творци на викторианска Англия. В основата на неговите белетристични творби и най-вече в романа му "Портретът на Дориан Грей" е разбирането, че животът подражава на изкуството вместо общоприетия възглед в поетиката на реализма и натурализма, че изкуството отразява живота. В предговора към романа си писателят пише, че изкуството следва да намери своето възобновяване в умението да се лъже. Още през 1891 г. в диалога си "Упадък на лъжата", издаден през 1910 г. у нас от столичното издателство "Везни" в превод на писателя Людмил Стоянов и включен под № 2 във "Философско-критическа серия "Везни", О. Уайлд доразвива естетическото си разбиране за литературата на XIX век. Съвременният романист поднася скучни факти под формата на измислици, докато древните писатели историци изразяват възхитителни измислици във формата на факти. Затова пред скучния факт красивата лъжа е за предпочитане на фона на убийствено досадния живот. При това обстоятелство изкуството може всичко, докато възможностите на природата са ограничени⁶. Поради повишения интерес към Уайлдовото творчество преводачката София Д. Юркова включва в четвъртата година (1913 – 1914) на поредицата "Мозайка от знаменити съвременни романи", която по това време излиза в Пловдив, романа "Портретът на Дориана Грея", като прави и още две издания, през 1917 и 1918 г. с оглед на добрия прием на произведението от страна на българския читател. Тук трябва да допълним още и факта, че приказките на О. Уайлд също стават удобни за редица поредици: "Библиотека отбрани приказки", "Библиотека за всички" "Юношеска библиотека", "Всемирна библиотека", "Илюстрирана малка библиотека за ученици и ученички от прогимназиите" и др. С оглед на специфичните особености на жанра пък "Стихотворения в проза. Приказки" преводачът (А. Рафаелов ги включва в "Литературнокритическа библиотека" № 5.

Значително по-малко познато и превеждано у нас до 1944 г. е творчеството на **Джордж Бърнард Шоу** независимо от значителния брой на издадените в Англия и други западноевропейски страни негови творби, както и с оглед на обстоятелството, че през 1927 г. получава Нобелова премия за литература. От трите издадени пиеси на Шоу у нас "Фарисей" (1909) е включена в "Универсална биб-

лиотека” № 7 и 8 на кюстендилското издателство и печатница “Братя Дюлгерови” с превод на Ал. Симеонов; мистерията в три акта “Кендида” (“Кендида”) излиза през 1918 г. във “Всемирна библиотека” на софийското издателство “Ал. Паскалев и сие”, превод на Димитър Подвързачов, а “Света Йоана” (“Жана Д’арк”), издадена от столичния издател Ив. Коюмджиев през 1934 г., превод на Георги А. Стаматов, не е поставена в поредица.

“Кендида” на Б. Шоу, написана през 1894 г., с подходящото включване в утвърдената “Всемирна библиотека” и дълбоките психологически мотивирани драматургични ситуации, в които са представени героите на любовния триъгълник – поетът Марчбанск, съпругът на Кендида пастор Джеймс Морел и изправената пред избора на любовта или дълга към семейството млада жена Кендида, удачно се възприема от българския читател.

В началото на века и след Първата световна война у нас се издават в подходящи библиотечни поредици творбите на немския драматургичен писател **Герхард Хауптман**. Впрочем още през 1899 г. драмата “Тъкачите” е издадена от варненския издател Стефан Георгиев и отпечатана в печатницата на К. Николов. С тази книга се поставя началото на библиотека “Свободни часове”. Същата драма е включена в универсалната библиотека “Хемус” (1919) на едноименното издателство под № 55. Издадена е през 1925 г. и в библиотека “Вечни спътници” № 11. Написана през 1893 г., “Тъкачите” има определен социален подтекст. Сюжетът отразява подготовката и бунта на работниците в тъкачна фабрика на немския град Петервалдау, а за първооснова е използвана действителна историческа случка от 1844 г., свързана с глада и бунтовете в Силезия. Така поднесена, драмата е имала своето място сред определени читателски среди у нас – работници, интелигенция. Излязлата през 1891 г. петактна драма “Самотни хора” е публикувана у нас през 1906 г. в “Дружеска беседа. Списание за литература и популярни науки” (г. I, № 6). Преводач на книгата е Иван Попов. Йохан Фокерат, главният герой на драмата, става близък на част от българската интелигенция, люшкаща се в началото на XX век между компромиса и търсенето на възвишен идеал, но нерядко стояща близо до трагизма на приспособленеца, който в края на краищата може да наме-

ри най-верния отдушник на вътрешните противоречия в посягането на собствения си живот. През същата година драмата, в превод от руско издание, е отпечатана в Ловеч от книжарница-печатница "Драгол Мичев". През 1899 г. с драмата "Пред изгрев слънце", написана в духа на натуралистичната естетика, Хауптман за първи път показва силно присъствие като немски драматург. Трагичната любов на Елена Краузе с идеалиста Алфред Лот на фона на развратно и алкохолизирано семейство е тема поучителна и злосторна за тогавашния български зрител. Неслучайно с тази драма столичното издателство "Буревестник" през 1908 г. поставя началото на "Литературно-критическа библиотека" № 1. Преводът на немския оригинал е на Евгения Димитрова. През 1918 г. в "Нова художествена библиотека" (№ 202 – 213) пловдивското издателство-печатница "Отец Паисий" печата драмата "Потъналата камбана". През 1909 г. в Стара Загора е отпечатана драмата на Хауптман "Елга", а през 1921 г. същата пиеса излиза в универсалната библиотека на издателство "Хемус" – София. И столичното издателство-печатница на П. М. Бъзайтов издава драмата на видния немски драматург – "Михаил Крамер" (1902) в превод на К. Стефанов; в 1911 г. пък софийското издателство "Живот" публикува "Бобровата шуба. Комедия в 4 действия из живота на крадците", превод от немски на В. Шпетер. И двете пиеси обаче не са поставени в библиотечни поредици. Фантастичните сцени "Ханеле" в превод от немски на Михаил Кремен биват включени през 1911 г. във "Всемирна библиотека" № 11 на издателя Александър Паскалев – София. Друга творба на Хауптман – "Еретикът от Соана", излиза в две библиотечни поредици със сходни заглавия – през 1918 г. в библиотека "Цвят" № 52 на едноименното издателство и "Художествена библиотека Цветове", г. III, кн. 7 на софийския издател М. Г. Смрикаров. Новелата на Хауптман "Кантонерът Тил" през 1940 г. бива включена в "Библиотека Родители и деца", № 5 (Безплатно приложение на сп. "Родители и деца", г. IV, бр. 6). Преводът на новелата е от Адриана Ангелова, а тиражът е 5000 екземпляра. Тези факти потвърждават интереса и трайното присъствие на творчеството на Герхарт Хауптман в един превод от най-новата история на България – между 1899 – 1944 г. Те дългогодишно присъстват най-вече като като драматургични творби, предназначени за българския зрител.

Аугуст Стриндберг като виден драматург и романист, най-яркият представител на натурализма в шведската литература, прониква с преводни творби в България още през 90-те години на XIX век – през 1895 г. в превод от руски е издаден разказът му “Резултатът” (книж. Паисий на Ив. Г. Игнатов – Пловдив) и трагедията “Баштата”, излязла през 1898 г. в София, превод от немски на Р. Ст. Попова. В началото на XX век Стриндберг вече е получил световна популярност и това дава възможност българските книгоиздатели да поставят драмите му в подходящи за целта библиотечни поредици. Не бива да се забравя, че в известен период от живота си големият шведски писател живее в Париж и дори Емил Зола, родоначалник на френския натурализъм, написва предговора на драмата му “Башта”, включена под № 59 на библиотека “Цвят” (1919) на едноименното столично издателство (прев. от немски Димитър Николов, под редакцията на Димитър Бабев). В същата поредица са поместени творбите на Стриндберг “История на един брак” и “Танц на мъртвите” (1920). През 1920 г. библиотека “Везни” от Гео Милев в негов превод издава под № 11 драмата със заглавие “Мъртвешки танц”. В библиотека “Везни” № 7 през 1919 г. Гео Милев поставя трагикомедията на Стриндберг “Опиянение”. Наименованието на серията е “Аугуст Стриндберг. Избрани драми. I”, което означава, че като издател Г. Милев е имал намерение да издаде най-доброто от драматургията на шведския писател. За съжаление, това начинание не е осъществено докрай, затова пък успява да постави в Народния театър – София, неговата пиеса “Мъртвешки танц”. С комедията на Стриндберг “Другари” (1911) също се слага началото на поредица “Библиотека Театър”, г. I, № 1 на габровската книжарница-издателство “Съвременно изкуство”. Драмата “Госпожица Юлия”, включена през 1908 г. в “Литературно-критическа библиотека”, кн. 3 на софийското издателство “Буревестник” и отпечатана в печатница “Гавазов и Чомонев”, още в началото на XX век е предизвикала оправдан интерес у българския читател и зрител, тъй като в любовта на слугата Жан и Юлия се вплитат ницшеански мотиви, мистика, окултизъм и парапсихология, които целят да обективират смъртта на главната героиня. Днес някои критици откриват общи черти между творчеството на Стриндберг и Станислав Пши-

бишевски, също много популярно у нас⁸. Разширявайки темата на подобни наблюдения, можем да потърсим общността между двамата писатели в контекста на западноевропейския модернизъм, който прониква у нас благодарение на обикнатите от българската читателска аудитория поредици “Всемирна библиотека”, “Библиотека Цвят”, но също така трябва да се отбележи и обстоятелството, че докато при драмите на Пшибишевски няма разнообразие на поредиците – пиесите “Сняг” (1908) и “За щастието” (1910) например излизат в “Универсална общодостъпна библиотека” на кюстендилското издателство-печатница “Братя Г. Дюлгерови”, а “Годеш” (1920) – в “Художествена библиотека Ценна мисъл”, то при белетристиката, главно романите, полският писател модернист е включван в най-авторитетните и многообразни поредици за световна художествена литература – “Малка университетска библиотека” на софийския издател Иван Г. Игнатов, “Библиотека Съвременна наука и художествена литература” и “Нова всемирна библиотека” на шуменския и по-късно софийски издател Иван Лесичков, както и “Всемирна библиотека” на софийския издател Александър Паскалев, “Библиотека Отбрани романи” на столичното издателство “Цвят”, “Модерна библиотека” на софийското издателство-печатница “Гутенберг”, “Философско-критическа серия “Везни” на Гео Милев в Стара Загора и София.

Трагизмът на човешката душа, болезнено наранена от съприкосновението с грубата действителност, сякаш отзвучава мощно и мистично в мрака на песимистичната музика, заливаща драмите на **Морис Метерлинк**. Почти всички негови драматургични и поетични творби достигат до българския читател благодарение на преводи, публикувани в сп. “Мисъл”, сп. “Наш живот”, библиотечните поредици на видни български книгоиздатели. Гео Милев има намение в едноименната библиотека на издателство “Везни” да осъществи издаването на Метерлинк, като започне с драмите⁹. Съзнавайки, че драматургичното творчество на писателя е близко до душевността и драматизма на определени среди на българските читатели, особено сред интелигенцията, родните книгоиздателства сполучливо вметват в утвърдени поредици неговите драми. Сред преводачите са известни литературни творци – Гео Милев, Иван

Радославов, Димитър Митов, Стоян Коледаров, Николай Лилив, Добри Немиров. Значителна част от преводите са от френски или руски издания. Повечето творби излизат в поредици между 1906 – 1912 г., но и в края на Първата световна война. Не липсват и оценки за творчеството на писателя. Така Антон Страшимиров като един от най-активните рецензенти на новоизлезлите на български творби от Метерлинк към изданието на триактната драма “Мона Вана” от 1926 г., включена под номер 3 в “Библиотека Зорници”, пише обстоен предговор, с характер на литературоведска студия, за творчеството на видния драматург. Между първите включени в поредици драми на Метерлинк са “Аглавена и Селизета” (1906) – библиотека “Дружеска беседа” № 4; “Натрапница” (1907) – библиотека “Литературни дни”, г. 1, кн. 1; “Пелеас и Мелизанда” (1909) – “Евтина библиотека” № 3; “Жуазел” (1909) – “Съвременна библиотека” и през 1915 г. повторно издадена в “Библиотека Всемирна литература” № 26–27. Второто издание на популярната пиеса “Синята птица” през 1918 г. също е поставено в поредица “Нова художествена библиотека” № 109–121. В известната “Библиотека за самообразование” на столичния издател Стоян Атанасов през 1909 г. излиза “Съкровище на смирените”, а през 1928 г. “Животът на термитите”. В своята библиотека за универсална книжнина издателство “Хемус” – София, публикува през 1918 г. “Смъртта на Тентажиля” и през 1919 г. “Слепите”. Читателската аудитория в България, както и издателските колективи високо са оценили красотата на лирическия изказ и психологическото проникновение, трагичното начало в живота, което при Метерлинк е съчетано с философския подтекст, наречени от Н. Бердяев сполучливо “философия на трагедията”¹⁰.

Антон Павлович Чехов за пръв път цялостно е представен у нас с превод на съчиненията, осъществени в поредица от шест тома, под редакцията на Ана Карима (Ана Тодорова Велкова), издадени между 1904 и 1911 г. от издателство-печатница “Мавродинов” – Тутракан. Следващите години българските книгоиздатели поставят някои от пиесите на Чехов, предимно комедии, в библиотечни поредици. През 1904 г. горнооряховският книжар и издател Димитър Иванов включва комедиите “Мечка” и “Предложение” в поредицата “Сбирка от комедии”. “Предложение” е издадена и през 1923 г. в

библиотеката "Театър за народа" № 16. Серия "Комедии, смях и веселие" № 13. В същата библиотека, под която е означено столичното издателство на Р. Лесичкова "Светлина", през 1923 г. бива издадена и комедията "Сватба" в превод на Цв. Минков. Между двете световни войни библиотека "Театър за народа" на издателство "Светлина" издава и Чеховите комедии "Юбилей" (1921), превод на Цв. Николов, серия "Комедии, смях и веселие" № 16; "Дивакът" (1923, в същата серия № 14); "Трагик по неволя" (1927, в същата серия № 27), превод на Александър Д. Едрев; "Хирургията не е шега" (1929, серия "Театър за децата" № 30). Интересен е фактът, че по-известните Чехови пиеси, които излизат у нас – "Вуйчо Ваньо" (1905), "Чайка" (1906), "Вишнева градина" (1906), "Три сестри" (1906), при това всички отпечатани във Варна, не са включени в самостоятелни поредици.

Българските издатели добре разбират привлекателните страни в белетристиката на Чехов¹¹, затова включват разказите му в разнообразни поредици за възрастни, за деца и юноши. Разказът "Дамата с кученцето" получава популярност в различни години и поредици – през 1900 г. в библиотека "Свободни часове" на варненското издателство "Ст. Георгиев и сие"; през 1912 г. в "Нова библиотека" на Софийското издателство "Знание" и през 1925 г. в библиотека "Разкази" на преводача издател Георги Бакалов. Щабът на действащата армия през 1917 г. издава под № 29 в "Походна войнишка библиотека" голям сборник разкази на Чехов в обем 179 страници. Година по-късно белетристичен сборник на писателя е издаден в библиотека "Цвят" № 44 на едноименното столично издателство, превод на Димитър Бабев (1918). В "Преводна библиотека" № 1 са публикувани две белетристични творби на Чехов ("Оратор") и на Фьодор Ив. Тютчев ("Съдбоносно откритие"). Може да се посочат и други интересни заглавия за поредици при издаването на Чеховите разкази – "Нова художествена библиотека" (1916); "Юношеска библиотека Избрани илюстрирани книги за юноши" (1919); "Художествена библиотека Ценна мисъл" (1919); "Илюстрирана малка библиотека за ученици и ученички от прогимназиите" (1923); "Библиотека Всемирни романи" (1931); "Юношеска евтина библиотека" и универсалната библиотека "Хемус" на едноименното издателство и др.

От разгледаните дотук автори, които съставляват съществена част от западноевропейската и славянската драматургия и белетристика от средата и втората половина на XIX век и които биват прежеждани в България в края на миналия век и до 1944 г., следва да заключим и за ролята на българските книгоиздатели – наред с осъществяване преводи на отделни заглавия от тези автори те се заемат с трудната и отговорна задача да организират библиотечни поредици, като по този начин търсят преки пътища към читателя и играят роля за формирането на определени естетически вкусове. И тъй като основният дял от творчеството на изброените дотук писатели е свързан с драматургията, оформянето на библиотеки има своя специфичен, ориентиран към сцената, театралното изкуство и белетристиката характер. Тук могат да се посочат запомнящите се поредици “Свободни часове”, “Съвременен театър”, “Нова художествена библиотека”, “Театър за народа”, “Цвят”, “Везни”, “Библиотека Съвременна наука и художествена литература”, “Библиотека Зарници”, “Библиотека Всемирна литература”, “Библиотека за самообразование”, “Съвременна библиотека”, “Универсална общодостъпна библиотека”, “Евтина библиотека”, “Сбирка от комедии” и др. При издаване на белетристични творби от посочените писатели техните разкази, повести, романи биват включени и в библиотеки с по-конкретен и насочващ спрямо жанра характер като “Библиотека Отбрани романи” (издателство “Цвят”), “Мозайка от знаменити романи” (издателство “Цвят”), “Мозайка от знаменити романи” (издателска фамилия Юрукови), “Всемирна библиотека” (издателство “Ал. Паскалев и сие”, “Нова всемирна библиотека” (издателство “Иван Лесичков”) и т. н. Започнали в различно време своето съществуване – някои още в края на XIX и началото на XX век, други по време и след Първата световна война, библиотечните поредици с неголеми изключения продължават дълголетната си традиция, като най-добре изразено е развитието им през 20-те и 30-те години на XX век. В оформянето на библиотеките се активизират издатели от столицата и провинцията – Н. П. Икономов, Стефан Георгиев, Гео Милев, Иван Лесичков, Александър Паскалев, Стоян Атанасов, Иван Г. Игнатов, както и издателските екипи на издателствата “Хемус”, “Цвят”, “Гутенберг”. Характерно за поредици-

те е оригиналността на заглавието, знак за определена тематична посока. Важен белег е и многообразието на различните библиотеки, особено силно изразено в началото на века и между двете световни войни.

Библиотечните поредици постепенно стават носители на своеобразната философия на обществените комуникации. В началото на века и особено през 20-те и 30-те години тяхното влияние за утвърждаване едни или други ценности се превръща в един от решаващите фактори за формиране на нови културни пластове в индивидуалното и дори масовото съзнание на голяма част от българското общество. Попадането на драматургията на изследваните тук писатели в библиотечни поредици, вече обикнати от широка читателска аудитория и голям брой ревностни зрители, предопределя техния нов живот в България, този път като публично средство за общуване на българското общество, а също и като непосредствено въздействие върху българската интелигенция – писатели, актьори, сътрудници от периодични издания, художници, музиканти. За това спомагат още външният вид на поредиците, техният формат, художественото оформяне и техническо редактиране, присъствието на въспителни и допълващи части в книгата – предговор, послеслов, редакционни бележки, илюстрации.

БЕЛЕЖКИ

¹ Гергова, А. Книжнината и българите. С., 1991, 260 с.; вж. от същата авторка: Книгознанието в България. С., 1987, 236 с.

² Георгиев, Л. Свищов – издателски и печатарски център. XIX – началото на XX век. Свищов. Международна фондация “Ал. Константинов”, 1997, 400 с.

³ Георгиев, Л. Философско-социологическата книжнина в контекста на националната книгоиздателска традиция. 1878 – 1944 г. – В: Трудове на ВТУ, 5, 1998, № 3, 297–336.

⁴ Георгиев, Л. Преводната философска литература в контекста на родната книгоиздателска традиция. – Ф и л о с о ф и я, 1999, № 1, 52–59.

⁵ Георгиев, Л. Кант, Шопенхауер и Ницше в националната книгоиздателска традиция. 1878 – 1944. – К у л а, 1998, № 2, 58–71.

⁶ По този въпрос вж. **А. Пешев**. Оскар Уайлд. – В: Западноевропейската литература от Парижката комуна до Първата световна война. С., 1972, 244–245.

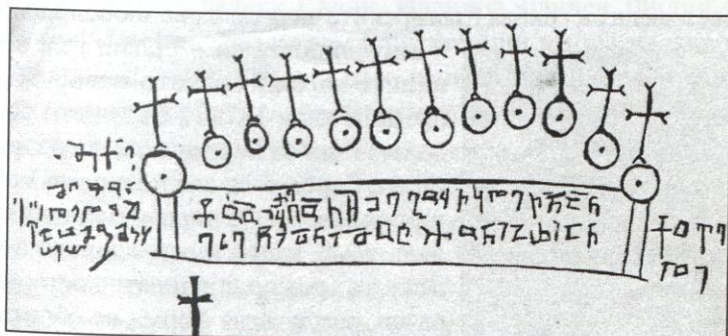
⁷ **Цанев, Г. Гео Милев**. – В: История на българската литература. Т. 4. С., 1976, с. 118.

⁸ **Чавдаров, Р.** “Демонът-еротоман” или европейският контекст на “казуса Пшибишевски”. – В: Западноевропейският модернизъм и славянските литератури. В. Търново, Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 1999, с. 378.

⁹ **Луков, К.** Към проблема “Морис Метерлинк и българската литературна критика от първите три десетилетия на XX век”. – В: цит. сб. Западноевропейският модернизъм... с. 99.

¹⁰ **Кърпачева, Р.** Николай Бердяев за философията на трагедията на Морис Метерлинк. – В: цит. сб. Западноевропейският модернизъм..., 89–97.

¹¹ За някои от творческите страни на писателя вж.: **Булгаков, С. Н.** Мислителят Чехов. Публична лекция. – В: Размисли за руската класическа литература. В. Търново, Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 1999, 241–270.

Неразчетен надпис от средновековен скален манастир
(Североизточна България)